

Наукова студія з “далекої перспективи історії”

Пилипчук С. Фольклористична концептосфера Івана Франка. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014.

Саме з “далекої перспективи історії” М. Грушевський уможлививлював об’єктивність вивчення Франкового наукового генія, одним зі складників якого є фольклористика. Подвижництво ученого у цій сфері потрапляло у поле зору багатьох, і досить іменитих, учених. Монографічна праця С. Пилипчука важлива насамперед тому, що сьогодні маємо оте “згодом”, оту “далеку перспективу історії”, коли можна неупереджено поцінувати “невичерпний скарб” Франкових фольклористичних студій.

Опираючись на численні наукові стеження за Франковою картою української та зарубіжної фольклористики, починаючи від К. Грушевської і до І. Денисюка, С. Пилипчук запропонував найповніше на сьогодні наукове осмислення фольклорних кодів І. Франка, комплексно окреслив його монументальну систему аналітичного розгляду як окремого фольклорного твору, так і широких пластів словесної традиції. Дослідницька парадигма С. Пилипчука охоплює два магістральні напрями – методологію та генологію. Оскільки методологічні фольклористичні концепти І. Франка, навіть зважаючи на успішний їх розгляд у працях О. Колесси, Ф. Колесси, З. Кузелі, М. Возняка та ін., зазнали пізніше тенденційних інтерпретацій, то їх дослідження у рецензованій монографії можна інтерпретувати як цілковите новаторство. Так, скажімо, ще в 1996 р. на Міжнародній науковій конференції Я. Гарасим констатував питання наукової методології у фольклористичній спадщині І. Франка як “досить складне й невивчене”.

“Фольклористична концептосфера Івана Франка” С. Пилипчука – це перша в українській фольклористичній фундаментальна праця, у якій науково осмислено монументальну методологічну платформу І. Франка у контексті сучасної фольклористичної думки, синтезовано весь комплекс Франкових знань, вислідів та ідей у галузі фольклористичної методології. У процесі дослідження цієї методологічної магістралі С. Пилипчук простежує геніальне вміння Франка-ученого уникати тотального впливу модних тенденцій, критично рецептувати методологічні засади різних шкіл. У книзі окреслено цілком франківське, неповторне в науці, прямування до об’єктивного багатоаспектного аналізу фольклорного твору. Належно поцінуючи праці українських дослідників стосовно внеску І. Франка у вивчення методологічних досягнень фольклористичних шкіл, С. Пилипчук знаходить ще один недосліджений “люк” у цій царині. Увагу дослідника привернули дрібніші Франкові студії, у яких на глибинних смислових реєстрах окреслено важливу проблему методології та засадничі пункти дослідницьких схем міфологів, антропологів, міграціоністів тощо. У Франковій класифікації та осмисленні фольклористичних шкіл С. Пилипчук прочитує провідні тенденції європейської науки XIX– поч. XX ст.

Виходячи з того, що співвідношення етнічного і загальнолюдського у фольклорі було для І. Франка питанням першочерговим, С. Пилипчук виводить “вагому підставу” його критики студій міфологів. Оскільки з численної кількості наявних фольклористичних досліджень у багатьох учених запропоновано здебільшого сумарні констатації без необхідних теоретичних міркувань, то автор рецензованої монографії значно поглибив Франкову фольклористичну концептосферу незаангажованими інтерпретаційними парадигмами.

До проблеми компаративістичних вимірів фольклористичних студій І. Франка учені зверталися неодноразово, висловлювали різні погляди стосовно місця компаративізму в його дослідницькій стратегії. Детально їх проаналізувавши, С. Пилипчук помітно увиразнив внесок І. Франка у практичне утвердження постулатів порівняльно-історичної школи в Україні. Він, зокрема, висноує, що порівняльні дослідження зазвичай не домінували у Франковому фольклористичному доробку, а радше виконували роль допоміжного компонента, необхідного для стереометричної оцінки предмета студії. І. Франко, вважає автор монографії, кваліфіковано продемонстрував роль українського матеріалу у відкритті багатьох таємниць, що стосуються осмислення також і “межнародного добра”, що дало можливість “органічно вплітати” український матеріал у контекст загальноєвропейських порівняльно-історичних студій. С. Пилипчук акцентує на означеній самим І. Франком особливості його компаративізму, зреалізованій у фольклористичних студіях: “ясно відділити питомі елементи від напливових і зрозуміти значення одних і других та їх взаємні відносини”. У фокусі дослідницької уваги І. Франка-компаративіста були насамперед такі проблеми: окреслення комплексу оригінальних національних здобутків; відхід від “впливології” як популярного наприкінці ХІХ ст. крайнього вияву компаративізму; осмислення питання впливів запозичених елементів на розвиток усної словесності у двох напрямках – “в ширину і в глибину”; вихід за межі з’ясування “літературної історії” твору; пошуки таких схем аналітичної порівняльної оцінки творів усної словесності, у яких були б представлені усі їх складові.

Дослідницько-інтерпретативну новизну монографії вбачаємо у підходах до аналізу жанрознавчих студій І. Франка, які С. Пилипчук умотивовано зараховує до “закладового капіталу” української фольклористики і які й сьогодні можна вважати зразковими науковими працями. Жанрознавчий вимір фольклористичних праць І. Франка, хоча і поставав у центрі дослідницької уваги, потребує сьогодні поглибленого вивчення. Адже сюди належать жанрова ідентифікація творів, динаміка у самій структурі генологічної одиниці, критерії, які формують її “обличчя”, тенденції, що визначають вектори поступу жанру, а також проникнення у закони жанротворчості. Визбираючи Франкові генологічні міркування у його численних статтях, С. Пилипчук зауважив пильне зацікавлення ученого внутріжанровою динамікою, вагомістю пошуків і знахідок “нового”, що допомагає фольклорному творові пристосуватися до духу часу. Як особливо актуальне, С. Пилипчук розглядає Франкове вивчення “свіжого” пласту народної словесності, на основі якого він зробив аргументовані висновки про наявність незмінного ресурсу для “оновлення” народнопоетичної творчості. Досліджуючи Франкові багатоаспектні аналітичні розбори творів різних жанрів у контексті здобутків української фольклористики, С. Пилипчук констатує їх фаховість і концептуальність. Дослідник розглядає генологічні праці І. Франка ще й у контексті цілком новаторської системи класифікації жанрів фольклорної прози. Скрупульозний аналіз схем Франкових жанрознавчих досліджень дає підстави С. Пилипчуку інтерпретувати їх як цілеспрямовану комплексну рецепцію фольклорного матеріалу.

Загалом у монографії маємо монументальний розгляд поглядів І. Франка на жанрову природу усної словесності. Чи не найбільше зацікавлює аналіз тенденцій, за допомогою яких учений окреслював вектори поступу того чи іншого жанру. Вглядаючись у Франкову траєкторію жанрового розвитку, С. Пилипчук окреслив його головні генологічні інтенції: визначити специфічний обсяг генологічної одиниці; окреслити сферу її впливу; виокремити той пласт життєвого матеріалу, що відповідає внутрішній концепції жанру. У монографічному дослідженні простежено, як систематична праця над виробленням чіткої стратегії жанрового аналізу, моделювання оптимальних схем досліду дали змогу І. Франкові запропонувати двоступеневе осмислення кожної генологічної одиниці: так званий макро- і мікроаналіз. С. Пилипчук зумів проникнути у смислогенеруючі думки, ідеї, спостереження І. Франка над жанровою природою фольклору. Це дозволило зробити висновки, що важливою рисою наукової програми Франка-фольклориста була

тривала пропедевтична робота над будь-якою проблемою для задуманого повномасштабного її осягнення. Читач переконується, що Франкові теоретичні узагальнення і сьогодні мають міцне практичне підґрунтя і виражають реальну сутність жанру.

Сучасний дослідник фольклору знайде у монографічному дослідженні "Фольклористична концептосфера Івана Франка" комплекс актуальних фольклористичних питань (з'ясування генологічної природи колядок, вивчення жанрів весняно-літнього циклу, рецепція весільних пісень і обрядів, студіювання історичної пісенності українців). На особливу увагу у рецензованій праці заслуговує підрозділ "Найкращий вицвіт поетичної творчості в усій Слов'янщині": думознавство Івана Франка". Глибоке зацікавлення думознавством зумовив факт його "неповноцінного аналізу" з боку численних учених. Розгляд спеціальних Франкових праць для цього, вважає С. Пилипчук, є недостатнім, оскільки для наукової об'єктивності потрібно враховувати увесь фольклористичний дискурс ученого, звести у єдиний фокус розкидані по різних рецензіях, причинках, статтях тощо думознавчі міркування, а вже тоді узагальнювати Франкове бачення особливостей самобутнього українського національного епосу.

Завдяки системному аналізу заявленої у назві рецензованої книги проблеми дослідник робить висновки про те, що різножанрові фольклористичні праці І. Франка стали засадничими для утвердження української фольклористики кінця ХІХ – ХХ ст. Вивірені методологічні підходи, витримані у дусі найкращих європейських зразків, різноступеневий аналіз творів українського фольклору та філігранна техніка їх опрацювання, наукова аргументація домінування національного сегмента в усній традиції кожного народу – це далеко не всі складові Франкової фольклористичної концептосфери, яку С. Пилипчук представив на розгляд шанувальникам українських духовних надбань.

Ольга КУЦА